

Hangszerkiállítás a Müpában

Októberben közel egy hónapig láthaták az érdeklődők a Magyar Hangszer-történet – Lisztől napjainkig című kiállítást a Művészetek Palotájában. „Több, mint ötven kiállító, több mint száz mesterhangszer” – hirdették az ismertetőket, de óhatatlanul felvetődik a kérdés, magyar hangszert vesznek a magyar muzikusok? A helyszínen kérdeztük a mai hazai hangszerkészítés helyzetéről Domonkos Mátét, a Hangszerkészítők Szövetségének elnökét, valamint Bárdi Szabolcsot, a Magyar Hegedűkészítők Társaságának alelnökét.

I Óriási szervezőmunka eredménye ez a kiállítás. A cél a hazai közvélemény figyelmének a felkeltése volt, vagy a szunynyadó piac felélesztése?

DOMONKOS MÁTÉ: Három célt tudnék megfogalmazni. Az egyik egy tiszteletadás azoknak a régi magyar hangszerészeknek, akik nem kerültek be a zenei köztudatba, illetve „kikapottak” a zenei közlemélethez. Itt nevezetesen Nemessányi Sámuelre, Schunda Vencel József, Stowasser Jánosra, Beregszászy Lajosra gondolunk, akiket minden hangszercsoportnál – mint reprezentáns elődöt – bemutatunk. Ez azért nagyon fontos, mert jó tudni, hogy milyen alapokon nyugszik a magyar hangszerész szakma. A másik cél, hogy bemutassuk a mai magyar hangszerészeket, akik nemzetközi mércével mérve is kiválóak. A harmadik cél valóban a piac előremozdítása. Szeretnénk elérni, hogy magyar hangszereket vegyenek a magyar muzikusok, vagy legalább elkezdődjön egy szemléletváltás, és kipróbálják a zenészek a magyar hangszereket, ezáltal lehetőséget kapjanak a készítőik a megmértetésre, a nemzetközi összehasonlításra.

I Valószínűleg régi problémával állunk szemben. Beregszászy Lajos rendszeresen írt arról, hogy „...a magyar ember mindig a külföldi terméket keresi, egy hangzatos

Bárdi Szabolcs

Domonkos Máté

névtől hasra esik, a magyart meg sem nézi.” A Nemessányi hangszereket pedig állítólag a mester halála után Guarneri del Gesú címkékkal adták-vették...

D.M.: A nemzetközi hangszertudomány valóban megjegyzi, hogy Nemessányi halála után elkezdtek fogyni az általa jegyzett hangszerek, és egyre több lett a Guarneri del Gesú. Olyan tökéletes kópiákat készített, amelyek az eredetitől senki számára sem voltak megkülönböztethetőek. Zseniális kópiakészítő tehetségként más magyar mestereket is meg lehet említeni. Bárány Dezsőt például, akinek fénykorában 25 ember dolgozott a keze alá. Fred Chamier, amerikai műgyűjtő egy műhelyt rendezett be neki Budapesten, és ő finanszírozta a munkáját. Az elkészült hangszereket szerte a világon értékesítették, de a legtöbbször nem az ő nevével ellátva.

I A Liszt év jegyében jött létre ez a kiállítás. Az ő korában Európa szerte nagyon híresek voltak a magyar hangszer készítőik. Mi az oka annak, hogy elfeledtük őket, illetve, hogy egy bajdan virágzó szakma ennyire mellőzött lett?

BÁRDI SZABOLCS: A hangszergyártásra óriási traumaként hatott Trianon, amikor az ország mérete radikálisan csökkent, megvál-

„Mert lásd az én zongorám az nekem, ami a tengerésznek a fregattja, ami az arabnak a paripája, sőt még több talán, mert a zongorám ez idáig én voltam, az én szavam, az én életem... benne élt minden vágyam, minden álmom, minden örömem és minden bánatom.”

Liszt Ferenc

toztak a határok, a belső gazdasági szerkezet. Ilyen módon radikálisan lecsökkent a hangszergyártás is. A kézművességet, és ezen belül ezt a kézműves művészeti tevékenységet a rendszerváltás előtti évtizedekben nem túlzottan propagálták. Ez biztos, hogy kilencven százalékban hozzájárult a szakma hanyatlásához. A rendszerváltás után lehetőség nyílt arra, hogy néhány kolléga azt a régi tudást, ami csírájában megmaradt, elsajátítsa, valamint az európai vérkeringésbe is be tudunk kapcsolódni.

I Valószínűleg ma lényegesen több ember foglalkozik klasszikus zenével, mint régen. Ha belegondolunk, már egészen kis településeken vannak zeneiskolák, ahová beiratják azokat a gyerekeket, akik annak idején csak a népi hangszerekkel találkozhattak volna. Arányaiban több hangszerre lenne most szükség?

D.M.: Ez egy érdekes felvetés, de nagyon nehéz egymás mellé tenni a két időszakot. Amikor Schunda hatvan, Stowasser kilencven alkalmazottal dolgoztatott, Budapestnek párszáz ezer lakosa volt. A magyar hagyományokat ápoló zene mindig is jelen volt, a kocsmákban, kávéházakban élő zene volt, amihez hangszer kellett. Nagyon sok profi, és amatőr muzikus volt, akik nem a magnó vagy a számítógép segítségével mu-

zsikáltak. Az óriási változást természetesen a lejátszók megjelenése hozta. Egy érdekes adat: Amerikában a századforduló tájékán becslések szerint minden tizedik ember a zongoraiparban, vagy a zongorához kapcsolódó valamelyik iparban dolgozott.

I. *A zongoragyártás visszaesése, úgy vélem, egyértelműen a szintetizátorok megjelenésének köszönhető. Manapság egy panellakásba szívesebben vesznek az emberek elektromos zongorát, mivel nem kell hozzá sok hely, lebalkítható és fülhallgatóval is használható. Ez nem a szellemi igénytelenség, hanem a szükség következménye. Szintén nem lehet igénytelenséggel vádolni azt a szülőt, aki beírta a gyerekeit egy zeneiskolába, mégis, az első útja sok esetben a kínai boltba vezet, ahol megveszi a bővli hangszert. Mi az oka ennek, mit lehet tenni? Ez csak pénz kérdése?*

D.M.: Anyagi oka, és az ismeretek hiánya. Az átlagember, aki bemegy egy zeneiskolába, nem tudja, hogy vannak magyar hangszerkészítők, akik kiváló hangszereket gyártanak, elérhető áron.

B.Sz.: Nincsen kapcsolat a hangszert készítő és a hangszert igénylő között, amire ez a kiállítás nagyon jó lehetőség. Valószínűleg a mi kommunikációs hibánk is, hogy kevés az ilyen alkalom, ahol a közönség találkozhat velünk. Sajnos, az ár nagyon erősen befolyásolja, ki, milyen hangszert vásárol, de nem volna szabad az oktatásban egyéb, – minőségi – szempontokat figyelmen kívül hagyni. Ebben az iskoláknak is óriási szere-

pe lenne. A tanárok egy része helyez csak hangsúlyt arra, hogy a növendék minőségi hangszerezen játsszon, a többségnek – úgy tűnik –, ez nem fontos.

I. *Az első hangzásélmény rendkívül fontos a zenetanulásban. Megkönnyíti a növendék helyzetét, ha olyan tanára van, aki segít a minőségi hangszerválasztásban. 10-15 évvel ezelőtt a vonós tanároknak viszonylag könnyebb helyzetük volt, mert készültek még Szegeden hangszerek, amik nem voltak olyan rosszak, mint ahogy azt sokszor emlegették.*

B.Sz.: A zeneiskolák hangszerparkja még ma is jórészt ezekből a hangszerekből, illetve század eleji cseh manufaktúra hangszerekből áll. Sajnos, zeneiskolai használatról lévén szó, ezek egy idővel elhasználandóknak, és a helyüket szép lassan a kínai hangszerek veszik át. Vannak olyan zeneiskolák, ahol nagy hangsúlyt fektetnek a minőségi hangszerekre, nem csak versenyen induló növendékek esetében, hanem a kezdőknél is, de vannak iskolák, ahol ez sajnos nem megvalósítható.

D.M.: Ha más országokban körülnézünk, ahol jól működő közösségek vannak, ott sokkal nehezebb betörnie a kínai piacnak, sokkal jobb a lokális hangszeripar helyzete, mert evidencia, hogy a helyi árut vásárolják. Ismerik, és bíznak benne. Úgy látom, hogy a zenetanárok nagyon keveset tudnak a magyar hangszerész szakmáról, a történetéről, jelenéről, céljairól. Ilyen módon nagyon nehéz kiépíteni a bizalmat, hiszen az ember abban bíz, akit ismer.

I. *Miként próbálják a kapcsolatot javítani készítőik és felhasználók között? Valahol azt nyilatkozta, hogy szeretnék segíteni a zeneiskolákat a hangszerbeszerzés és a javítások terén.*

D.M.: Folyamatosan keressük a kapcsolatot. Itt, a kiállítás helyszínén is lesz fórum, ahol szóba kerülnek a problémák, lehetőségek.

I. *A hangszerész műhelyekben rengeteg munkával készül el egy-egy saját hangszer, vagy kópia. A minőség mellett a mennyiség sem elbanyagolható szempont. Van ma Magyarországon olyan műhely, ahol a tömeggyártás újra elindulhatna? Úgy tűnik, szükség lenne a szegedi hangszerek pótlására.*

B.Sz.: Nem tudok ilyen műhelyről. Ha jól tudom, akik átvették a szegedi gyár hagyaték-

kát, próbálkoznak, de ez most még nem jelentős. A hangszereket valóban pótolni kéne, de meg kell említenem, hogy sajnos az utóbbi években egyre kevesebb gyerek tanul zenét. A zeneiskoláknak is nagy probléma, hogy nincs annyi jelentkező a vonós tanszakokon, mint régen.

D.M.: A tömeggyártás óriási problémája, hogy a kínai hangszerek árával lehetetlen versenyezni. Világszerte ismert jelenség, hogy nagy hangszermárkákat ütnek ki a távol-keleti árukkal. Piacot kizárólag az egyediséggel lehet nyerni, de tudni kell, hogy az a szegmens, ahová a magyarok be tudnak törni, nem a legolcsóbb. A felső kategória középszintjén viszont bárhol versenyképesek a magyar hangszerek.

I *A gyártás mellett a meglévő hangszerek minőségi javítása is nagyon fontos. Már, ha van mit javítani. Húsz-buszonöt évvel ezelőtt a magyar mesterhangszerek jelentős részét nyugatra vitték. Ez ma, Magyarországon nem hiányzik?*

D.M.: Hát, ez darázsfészek...

B.Sz.: Bizony, ez az...

D.M.: Ezt ma senki nem meri kimondani, mert nem lehet bizonyítani, de ez bizonyosan megtörtént. A világ ma tele van Magyarországról származó nagy értékű, magyar és olasz hangszerekkel. A kivitel évtizedekig tartott. Ez nem kérdés, ezt mindenki tudja, és ennek nem lett következménye.

I *A szimfonikus zenekarokban azért még fellelhetőek kiváló minőségű hangszerek.*

Sok együttesnél sajnos jó ideje semmiféle javítási lehetőség nincsen, sőt, van, ahol húrra sem telik. Ez mindenképpen megálljt parancsol a komoly hangszerészi munkának.

B.Sz.: Intézményileg valóban nem támogatott a hangszerek restaurálása, de szerencsére a zenészek egyénileg bizalommal fordulnak hozzánk.

I *Mi a helyzet a fúvós hangszerekkel? A nagynevű gyártók mennyire tartják nyomasztóan a hazai kis műhelyeket?*

D.M.: A fúvós hangszereknél az import bolti áru valóban minőségi, abból fogy a legtöbb. Ezért a magyar hangszergyártás, ilyen értelemben visszaszorul. Jó hír, hogy megkezdődtek az első próbálkozások az egyedi hangszergyártásban. Ez több műhelyre is érvényes, de itt tényleg nagyon nehéz eltalálni, kinek, mire van szüksége. Egy zeneiskola nyilván nem fog egyedi natúr kürtöt vásárolni. A hangszerészeknek viszont megvan a tudása, amit érthető módon szeretnének továbbfejleszteni. Ahhoz, hogy a különböző érdekek találkozzanak, elengedhetetlen volna az állami részvétel. Nem feltétlenül anyagilag, bár nyilván ez sem ártana, de megfelelő támogatással ki lehetne vezetni ezt a szakmát a lenézettségéből és az elfeledettségéből.

I *Az iskolaévnél viszonylag az elején, gondoltak-e arra, hogy néhány hangszerész felkerekedhetne, és zeneiskolákban, nyílt nap keretében bemutatkozhatna, hangszerismertetőt tarthatna?*

B.Sz.: Nyitott kapukat dönget, évek óta járunk régiós versenyekre, ahol ismeretterjesztő előadásokat tartunk. Itt, a kiállításon a gyerekeknek „hangszersimogatót” rendezünk, ahol a gyerekek testközelben ismerkedhetnek meg hangszerekkel. Folyamatosan próbáljuk fejleszteni a két fél közötti kommunikációt.

I *Milyen a kiállítás fogadtatása?*

B.Sz.: Szerintem bombasiker, ha lehet így fogalmazni. Sok időt töltök itt, főleg természetesen a programok idején. Beszélgetek a látogatókkal, akikben nagyon sok kérdés merül fel. A legnagyobb haszna a kiállításnak a rácsodálkozás, amivel az emberek fogadnak bennünket. Ezzel, úgy érezzük, kezdjük lebontani az ismeretlenség falát, ami körülvesz bennünket.

I *Egyszeri alkalom nyilván nem hoz teljes áttörést. Folytatásban gondolkoznak-e?*

D.M.: Több szinten tervezzük a folytatást. A MŰPÁ-val már tárgyaltunk, több kiállítás elképzelésünk is van. Több fórumon szeretnénk megmutatni, hogy egy aktív csapat a magyar hangszerészeké, elképzeléseink vannak arról, hogyan lehet továbblépni, és milyen értéket lehet hozzáadni a magyar zenei élethez.

I *Milyen fórumon lehet Önökkel találkozni?*

D.M.: Most a Hangszer és Zene a hivatalos honlapunk (<http://hzo.hu/>), és rendszeresen publikálunk a Fidelióban, ahol régi és mai hangszerészeket mutatunk be. (<http://fidelio.hu/klasszikus/hangszereszek>) **W.J.**